

החור הכפול

איך אפשר לכתוב מיתוס? הרי את המיתוסים חיים, ורק הרחק מכאן, בדיעבד, הם ננצרים בפנתיאון המיתוסים. אני צריכה לכתוב על המיתוס של האין, איך הוא מתמלא בכל דבר. הדבר מתוך הכול הוא שנותן תוקף למיתוס. דבר הוא אובייקט בעל מעמד ייחודי שעומד מלכת אך מניע את הלכת. האם כל המיתוסים בעולם ראשיתם בתמונה? שארית של תמונה? שארית בתוך תמונה...

היה שם חור. חור גזור בקפידה, מדויק ועגול. חור קטן בסמוך לפנייה היפות של אמי, פני כלה סמוקות בשחור-לבן, מלאת חלום.

אמא יקרה, עכשיו את שוכבת במחלקה הגריאטרית בקומה השמינית, הקומה האחרונה, כמו "הנשים בקומה השישית" (סרטו של פיליפ לה גה), שמסולקות ממראית העין - לשם מפנים את קליפות האנשים הסדוקות. שם מממשת הרפואה את מזימותיה לטפל במחלה ולא באדם. אבל מלבד כל אלו שמטפלים בגופך הכנוע, הקשור למיטה ולצינורות ארוכים, עומדים צלולי הדעת ומשתאים איך נגזלת מיד אוהבת.

בדרך לאנליטיקאי שלי, בימים הראשונים של מסע הטרגדיה האחרון שלך, הרהרתי בחיך הכפולים. איך חיית בו-זמנית בשתי מערכות משפחה נפרדות: האחת כללה אבא שנטש את אשתו החולה, הזקוקה לאשפוזים פסיכיאטריים תכופים, והסכים למסור את בתו ובנו, שלא יכולת לאפשר לעצמך את עולם, למוסדות לילדים לא רצויים, וכללה את בתך הבכורה החולנית, שנותרה לעד כנזקקת. במערכת האחרת בנית משפחה "נעלה" עם דמות הבעל המיתי, האל-מותי, שלו היית נשואה שש שנים, שאותן תיארת כאידיליות ומבטיחות, ושאותו עזבת כי לא סיפק לך ילד, אך הוא נותר שריר בדמיונך, ולו ייעדת את הבת השנייה, אותי, שעטפת בכסות ילדת הבתולה הקדושה שילדת לאלוהים.

חזרת וסיפרת. הייתי רק שבעה או שמונה חודשים ברחם כשהחלו צירים, אבל סירבתי לצאת. לבית חולים "הקריה", היכן שנולדה בכורתך, לא רצית לחזור - גם שם הצלחת להותיר את אי-שביעות הרצון העקיבה שלך - וביקשת לבית חולים "השרון". שתי אחיות ישבו על הבטן וניסו לחלץ אותי מתעלת הלידה, ולבסוף, כשנמשכתי משם בכוח, התרחב אנגך ולא יכולת ללכת. סיפרת שלא בכיתי כלל, ושהתגלה כי יש לי "חור בלב". החור, שבמונחים רפואיים היה אי-

השלמה של סגירת החדרים וחיבורם (פגם במחיצה הבין-חדרית - VSD), נותר עד גיל תשעה חודשים ונסגר לבדו. החור הכפול ממשיך ומהדהד. עלה על דעתי כי בזמן היוולדי עם חור לבבי כבר הייתה טמונה היכן שהוא התמונה עם החור – חור שרוף בקפידה במקום ראשו של בעלך הראשון.

הפסיכואנליזה, שעמה אני מיוודדת, אינה תופרת תפרים גסים של משמעויות. היא עדינה בפירושיה, ולכן תותיר את ההשוואה הדמיונית הזו, הלקוחה מהקבלה שנעוצה במילה "חור" כאביזר נוכח, אך לא כפקק הכובש ריק תחום, כ"קישוט בחדר" שעשוי להוסיף לשיקום ההיסטורי אבן חן, אם זו תונח בבוא הזמן במקומה הנכון. השמירה על חור אי-הסיפוק כהכרחיים קיימה את חיוניותך בשני הסטים המשפחתיים שהקמת, הן בדו-מערכתיות והן בקרעים המבקעים שבכל מערכת.

מכיוון שלא יכולת ללכת ורצית מאוד לראות אותי, זחלת כל הדרך לחדר התינוקות. כך לפחות סיפרת לי. מאוחר יותר, עד שתחלימי, טיפלה בי אישה זרה. לא הרשית לאיש להתקרב אליי או לגעת בי. כך ומרגע זה שמרת עליי מהעולם בכוליותו. משני מכתבים בכתב יד של מזכירת הרופא שהיה אמור לעקוב אחר החור: אפילו לא הגעתם אֵתי למעקבים לאחר שהיה נראה כי החור נסגר מעצמו, בוחרים להתעלם מכל אפשרות אחרת ובלבד שהסימביוזה המתהווה לא תופרע.

אמרת שלא דיברתי שנתיים ואז התחלתי לדבר שוטף. זה שוחזר בדייקנות בעֵתות של לימוד שפות אחרות כמו האיטלקית: על אף הקורסים בארץ ובאיטליה, עד שלא יכולתי לומר "קרוב לברור" מה שהתכוונתי לומר, לא השמעתני.

הלחם והמילה

נולדת כבכורה לזוג מהגרים מפולין. אצלנו זה כונה "עולים", "פליטים" או "ניצולים" ממשו, משהו שאינו מנותק מרדיפה. אביך, ממה שידוע לי מסיפוריך החזרתיים דלי התוכן והצורה, איבד את משפחתו הגדולה שם - אלו שלא האמינו או שמיאנו לעזוב. הייתה לו אחות תאומה ששמה הוענק לי כשם שני. פה ושם צצו באירועים קרובי משפחה רחוקים, ותמיד נאמר משהו במעורפל בנוגע לסוג הקשר עמם. אמך, אישה נמוכת קומה ובקיא בעניינים (בלבוסטה), עלתה עם אחות ואח. לאחיה של סבתא הייתה רוח ציונית פעילה, וממנו נולדה בת שאליה נקשרה נפשי עוד מימי הראשונים. אגב, אימא לא אהבה את זה שיש לי אי-אלו אהובי נפש, מקורות מחיה שאינם היא: היא לא גילתה הבנה, כשנקרו בדרכי תחליפי סיפוק ממנה, שאולי נתפשו בעיניה כמצמצמי המגע עמה.

הוריך התיישבו בדרום העיר ופתחו מאפיית לחמים. זיכרון הלחם, ריחו, מרקמו, מראהו בתבניות השחורות שהקנו למאפה המהביל צורה ייחודית ונבדלת מיתר הכיכרות, שמור בארכיון הזיכרונות הנדירים החסינים כמו זה של ריחות נשות רומא. בחזית המאפייה המיוחדת הזו, שהציעה לחם בעל טעם, היום קשה אפילו לדמיין זאת, ישבה סבתא ומכרה חפיסות שוקולד פרה ומסטיקים בזוקה. זה הפך אותה לסבתא מבנית עניין עבור ילדים – מתנה כזו הייתה ממלאה את עולמנו. מכיוון שסבא איבד את קרוביו ויקיריו שם רחוק אצל הרעים מכול, גזר על עצמו איסור שמחה ובלויים ושמר על נאמנותו לגזרתו. מעבודתו בלילות הפריש כל העת צדקה ונדבה בעילום שם. הסבא המרשים בחזותו המוצקה, האבנית, חלה בגיל של סבים צעירים, ועל אהבתו אליי, עוד בתפילות ההן כשהחור בלב אצלי חולל דאגה, גמלתי בביקורים תכופים דיים, שבהם טיפלתי בציפורניו – המחווה העקיבה שלי במלאכת הסיעוד, שידעתי כמותה גם בעתיד.

בשל האופי הרפטיבי של סיפוריך ידעתי את מה ששונן במסירתם. מעט ביותר סופר על השנים הראשונות, אבל בהשלמת מידע הבנתי שהחלפת בית ספר יסודי שלוש פעמים (!) - דבר נדיר וקיצוני גם היום. לא הצלחת להתאים, לא הצלחת ללמוד, לא הצלחת להיות מרוצה. ההורים לכתם הבכורה היפה הלכו אבודים אחרייך בנפתולי אי-השקט, בזרועות הדחף העיוור. איש לא החזיק ביכולת לעצור אותך ממימוש עז של מאווייך. שלושה בתי ספר יסודיים וכמה בחורים, אימא? התברר לי שזה היה ענייך הראשי - לא הלימודים, לא לימודי הידע הכללי. עד גיל חמש-עשרה, הגיל שבו פגשת את ראובן, הספקת ללכת שבי ולהפיל בשבייך למכביר. קריאת רומנים

ומרדף אחר מימושי פנטזיות שלא הגיעו לכדי גיבוש. כל הספרים שקראת: ערמות ספרי הספרייה וסיפוריך שביום שבו שאלת ספר הספקת להשיבו ולשאול אחר. מה חיפשת שם בקדחתנות בהולה? הקריאה הזו לא הרחיבה את אוצר לשונך או את אופק חשיבתך. האותיות נפלו אחת אחת לבור שחור ללא יכולת לשוב ולהתמזג זו עם זו ולרשום משמעות חדשה, מפרה ומחיה. בשנת האלצהיימר האחרונה נותרו ספרי הספרייה ששאלת בחדר השינה, וסירבת בכל כוחך שנחזיר אותם. הרי כבר לא קראת, ואלו שהספקת לקרוא בצלילות – מה נותר בך מהם? השפתי והסימבולי לא חרצו בך תלם של ממש, גם לא הטילו יותר מצל קלוש בממשיותך. הם החליקו בדרך קיצור, עקפו את פוטנציאל האחיזה בהסכמה לתת לדיבור לטייל בין אנשים, ורק הקיפו אותך כמבודדים. האותיות והמילים העשויות מהן נותרו פרוקות גפיים, שטוחות ודקות על האדמה כאסקופה נדרסת.

כמה שעזרה לי הפסיכואנליזה האבחנתית בעלת כושר ההבחנה והבחינה הרב, כשהציעה לי את המונח "פסיכוזה" כמה שנוסך אור בהיר או כהה לסירוגין על תכולת רחשי ביתי, על האימפוטנציה הסימבולית של אנשי הספר הדרים בכפיפה אחת אתי. אין זה החסך בעושר המלל - העילגות הונפקה מהיעדר התמיכה זה בזה של כל אזור של הווייתם-הווייתנו: כך נותרו הסמלי, הממשי והדמיוני - המשלבים מהתיאוריה שניסח לאקאן - ללא מפגשי מרכז התומכים הדדית זה בזה. שטחי חפיפה קלושים ורפים ביניהם מוטטו את הכניסה לשטח המחיה הציבורי של החברה. ללא הדמיון, למשל, נשארו הממשות והשפה (הסמליות) אחידות בחומרן, חומריות נקועה ומשותקת.

מפגש התנגשות העולמות בין הגוף לשפה הוביל נתח מן האנושות לאמונה בישות של נשמה - דבר ערטילאי שמנסה לתת הסבר לכאב שאינו סבל גופני טהור. ההשפעה הקריטית - כרונית ואקוטית - של השפה על הגוף יצרה מושג שפועל כמו האנשה או הנפשה: כאב על אבדן, פיזיות ללא פגיעת גוף, אף שבהרבה מקרים מה שאבד מעולם לא היה שלך, או אף לא היה קיים. אולי נשמה היא מה שמוקם כגלעד לאבדן מה שלא היה שם, מין אלוהים בן תמותה שקיים במקום מה שלא ניתן להסבירו במונחים מדידים. אבל גם "נשמה" ו"אלוהים" הן המילים עם הכי הרבה מאמינים - זה מה שהכי מדבר אל האנושות מאז ומעולם, כי זו ההסתרה הכי ערטילאית ועל כן בלתי ניתנת להכרעה בין האמת לכוזב.

השפה במובן המשחקי בעלת האופק והמרחב נותרה מנת חלקי ופיסת עץ צפה בהצלה שלי. לא קראתי כמוך, כמוהם, לא התעניינתי מדי בסיפורי פנטזיה תיאוריים. הספרות שימשה לי עולם

תוכן לחיפוש דרך חילוץ מהתוהו המעיק של הנחשלות הרוחנית. קראתי מה שהוא מקור מידע על הנפש, על השונה מהכלל, והקריאה הזו סייעה בהפגנת שלילה כלפי המוסכם והשגור. מתוך השפה המקיפה אותם חילצו הוריי את המילים הנשמעות, הממוצעות – הבנליות של השפה. אבל היה שם יותר מכך, לא נכללה שם שום התעניינות כנה בזולת. הזולת קיים כתפאורה לשימושם, כבית מרקחת של תרופות להקלה מהירה... הזולת והשפה חד הם: אל שניהם היחס הוא חד-ערכי, מכשירי.